

DESPRE MIȘCAREA SINDICALĂ FRANCEZĂ ȘI INCEPUTURILE REZISTENȚEI ÎN FRANȚA (1936—1941)

ZORIN ZAMFIR

După cincisprezece ani de sciziune sindicală, Congresul de la Toulouse din martie 1936 a reunit într-o singură centrală cele două mari organizații sindicale franceze : C.G.T. și C.G.T.U.¹.

Îngrijorată de creșterea impetuoasă a forței de luptă de care dădeau dovadă masele populare și în primul rând clasa muncitoare, reacțiunea a privit cu vădită ostilitate refacerea unității sindicatelor franceze în cadrul C.G.T. De aceea ea a căutat, pe toate căile și prin toate mijloacele, să submineze unitatea abia realizată și să provoace o nouă dezbinare în rândurile mișcării sindicale din Franța.

În acest sens s-au străduit să activeze unele elemente strecurate pînă și în conducerea confederală. Încă în anul 1935 cîțiva vechi militanți ai C.G.T. cu convingeri oportuniste s-au grupat în jurul lui René Bélin², unul dintre secretarii adjuncți, și, creînd ziarul „Syndicats“, au desfășurat o neîmpăcată

¹ În iureșul luptelor revoluționare care s-au desfășurat în Franța după primul război mondial, cele mai înaintate elemente din mișcarea sindicală franceză au creat Comitetele sindicale revoluționare (Comités Syndicalistes Révolutionnaires). În toamna anului 1921 Comitetul confederal național reformist, organ conducător al C.G.T., format din reprezentanții uniunilor departamentale și ai federațiilor, a hotărît excluderea lor din C.G.T. Întruniți în congres la Saint-Etienne pe 26 iunie—1 iulie 1922, reprezentanții Comitetelor sindicale revoluționare au decis constituirea unei noi centrale sindicale : Confederația generală unitară a muncii. Membrii organizațiilor sindicale de tendință socialistă au luat și denumirea de confederați, iar membrii sindicatelor revoluționare de unitari. În studiul de față vom întîlni în mai multe rînduri acești termeni (Confédération Générale du Travail Unitaire — C.G.T.U.). Menționăm că, pe lângă aceste două centrale, în mișcarea sindicală franceză există și o a treia : Confederația franceză a muncitorilor creștini (Confédération Française des Travailleurs Chrétiens — C.F.T.C.) formată în anul 1919 (*Histoire du Parti Communiste Français*, Paris, 1964, p. 130—133 ; Jacques Duclos, *Mémoires*, vol. II, 1935—1939. *Aux jours ensoleillés du Front Populaire*, Paris, 1969, p.19, 82—83 ; Jean Bruhat, Marc Piolat, *Esquisse d'une Histoire de la C.G.T.*, Paris, 1966, p. 92—101 ; Robert Botheureau, *Histoire du Syndicalisme français*, Paris, 1945, p. 33—40).

² René Bélin, ales la Toulouse secretar al C.G.T., va deveni colaboraționist, ministru în guvernul Pétain-Laval, propar al C.G.T. și autor al „Chartei Muncii“, organizație profesională pătănistă.

propagandă anticomunistă, au acționat împotriva unității sindicale sub masca luptei pentru așa-numita independență a sindicatelor³.

Țimp de trei ani această grupare, care avea în frunte, pe lângă Bélin, pe Dumoulin, Froideval, Roy, Delmas și alții, a purtat campanii furibunde pentru excluderea comuniștilor din C.G.T. sau, după cum apreciază pe bună dreptate Benoit Frachon, pentru „... a distruge organizația sindicală, divizînd-o”⁴. Erijîndu-se în apărători ai sindicalismului așa-zis independent, apolitic sau neutru, această grupare a urmărit să semene convingerea că prezența comuniștilor în C.G.T. reprezenta o mare primejdie pentru mișcarea sindicală. Froideval, într-o cuvîntare rostită în acea perioadă, a exprimat cu claritate crezul întregului grup: „Noi sîntem de părere că sindicalismul trebuie să rămînă apolitic, că el trebuie îndeosebi să rămînă neutru”⁵.

Dar, spre deosebire de alți adepți ai sindicalismului independent, apolitic sau neutru, Bélin, Dumoulin, Froideval, Delmas și grupul lor se situaseră „pe o dublă platformă, independența și pacifismul”, ceea ce însemna pe plan intern atitudine binevoitoare față de organizațiile fasciste, iar în politica externă simpatie față de Hitler și Mussolini. Evident deci că această grupare și ziarul „Syndicats” se pusese în slujba celor mai reacționare forțe din țară și de peste hotare⁶.

Făcîndu-se ecoul majorității sindicaliștilor, Benoit Frachon caracterizează astfel clica de trădători de țară strecurată în conducerea C.G.T.: „Cînd s-a reconstituit unitatea sindicală la Toulouse, în 1936, existau deja în Franța elemente ale celei de-a cincea coloane care vedeau în Hitler pe salvatorul privilegiilor lor”. Sciziunea din 1939 a fost „... încoronarea activității detașamentului celei de-a cincea coloane în sinul organizațiilor muncitorești”⁷.

În vîltoarea evenimentelor ce anunțau izbucnirea celui mai sîngeros război din istoria omenirii și cea mai groaznică dramă din trecutul Franței, această grupare a devenit un sprijin statornic al Germaniei hitleriste și al Italiei fasciste.

De altfel, încă din zilele Congresului de la Toulouse oamenii lui Bélin lansaseră rușinoasa formulă: „Mai bine robia decît moartea”⁸. Cîțiva dintre membrii acestei grupări erau în raporturi amicale cu Deat și cu Comitetul Franța-Germania și cultivau grijulii colaborarea cu acești trădători. Acope-

³ Robert Bothereau, *op. cit.*, p. 93.

⁴ *Histoire du Parti Communiste Français*, p. 348; Benoit Frachon, *Achever victorieusement la guerre; Reconstruire notre économie (Rapport à l'Assemblée des cadres syndicaux de la région parisienne le 10 sept. 1944). Au rythme des jours*, tome premier, 1944/1954, Paris, 1967, p. 33; Jean Bruhat, Marc Piolat, *op. cit.*, p. 169; Georges Lefranc, *Le Syndicalisme en France*, Paris, 1957, p. 90—93.

⁵ C.G.T., *XXVI-e Congrès National de Paris, 8 au 12 avril 1946. Compte rendu sténographique des Débats*, Paris, 1948, p. 16; Fédération Nationale des travailleurs des bâtiments du Bois et parties similaires, *17-ème Congrès National Ordinaire du Bâtiment de 5—6—7 Mars 1946*, p. 9; Benoit Frachon, *Au rythme des jours*, p. 33.

⁶ Robert Bothereau, *op. cit.*, p. 93; Daniel Mayer, *Les socialistes dans la Résistance. Souvenirs et documents*, Paris, 1968, p. 8—9.

⁷ Benoit Frachon, *op. cit.*, p. 33.

⁸ *Idem*, *Au rythme des jours*, p. 33.

rindu-se de mantia falsă a „pacifismului“, gruparea lui Bélin a început să se pronunțe tot mai deschis pentru o politică binevoitoare și de simpatie față de Hitler și Mussolini. Delmas, spre exemplu, aprecia că „Münchenul este ridicarea spontană a conștiințelor umane tot așa de bine în țările totalitare ca și în țările democratice“. Acordul de la München, prin care poporul Cehoslovaciei era predat pe mâinile hitleriștilor, a produs, după cum spunea Delmas falsificând realitatea istorică, o explozie de bucurie pretutindeni și prin aceasta popoarele „au făcut în acel moment un plebiscit păcii“⁹.

Gruparea lui Bélin era însă o fracțiune cu totul neînsemnată a C.G.T., fără influență asupra maselor largi muncitoare¹⁰. Deși adepți ai sindicalismului „independent“, vechii confederați, în fruntea cărora trona bătrînul Léon Jouhaux, în marea lor majoritate, nu s-au raliat tezelor müncheneze ale lui Bélin, Delmas, Dumoulin etc.¹¹. Ca toți cei ce se opuneau politicii müncheneze, condamnînd pe naziști și fasciști și dezvăluind pericolele ce pîndeau pacea și democrația, vechii confederați au fost acuzați ca „beliciști și ațîțători la război, agenți patentati ai luptei de clasă, grevicultori și susținători ai Frontului popular“¹². În numeroase rînduri, ei au fost învinuiți că au acceptat reunificarea C.G.T. în 1935—1936, prin aceasta dînd dovadă de slăbiciuni față de comuniști. Jouhaux și tovarășii săi au respins asemenea acuzații, demonstrînd că niciodată ei nu s-au confundat cu comuniștii, iar concesiile făcute acestora s-au datorat anumitor împrejurări. Într-o scrisoare¹³ adresată de Bothereau unui oarecare Roger Bertrand, om de încredere al lui Bélin, ca răspuns la acuzațiile aduse de acesta lui Jouhaux și prietenilor săi că ar fi sprijinit unirea cu comuniștii în cadrul C.G.T. în 1936, se aduceau următoarele explicații: „După tine, biroul (Jouhaux, Bothereau și alții) ar purta răspunderea unității sindicale (realizată în 1936). Fă apel la amintirile tale și recitește documentele confederale oficiale. Tu ignorezi existența sindicatelor unitare, presiunile suferite din toate părțile, starea de spirit din mișcarea noastră în cea epocă? Cînd s-a făcut unitatea, ea era inevitabilă. Adevărul este că n-aveam de ales, trebuia să acceptăm cu garanțiile obținute, sau să plecăm“¹⁴.

Rezultă deci că exconfederații dezaprobau și condamnavă atitudinea profascistă a grupului Bélin, Dumoulin, Froideval, Delmas și ceilalți. Erau însă de acord cu aceștia în ceea ce privește necesitatea păstrării unui sindi-

⁹ Jean Bruhat, Marc Piolot, *op. cit.*, p. 161.

¹⁰ Benoit Frachon, *Au rythme des jours*, p. 130.

¹¹ Jean Bruhat, Marc Piolot, *op. cit.*, p. 166; Georges Lefranc, *Le Syndicalisme en France*, p. 80.

¹² Daniel Mayer, *op. cit.*, p. 7—10; Robert Verdier, *La vie clandestine du parti socialiste*, Paris, 1944, p. 56; Ernest Mercier, *La France devant son Destin*. Conférence du 26 Avril 1939, p. 7.

¹³ Benoit Frachon afirmă că această scrisoare a fost găsită în hîrțile lui R. Bertrand uitate în localul C.G.T. unde se instalase după dizolvarea acesteia și pe care a fost silit să-l părăsească brusc în timpul insurecției eliberatoare de la Paris (Benoit Frachon, *Au rythme des jours*, p. 282).

¹⁴ Benoit Frachon, *op. cit.*, p. 282.

calism așa-numit independent, apolitic și neutru, simțeau în măsură mai mare sau mai mică și unii și ceilalți aversiunea față de comuniști.

De aceea socotim că în aceste sentimente își găsesc explicația șovăiala și rezerva cu care a fost privită propunerea făcută de Frachon la Congresul de la Nantes, din noiembrie 1938, și, după aceea, ca Bélin și prietenii lui să fie alungați din posturile lor. Mai târziu, referindu-se la acest fapt, Frachon avea să spună: „Cum oameni atât de corupți, dușmani fățiși ai clasei muncitoare au putut să-și continue munca chiar în sînul C.G.T.?”

Pentru că noi n-am luat măsurile energice de epurare care se impuneau. Pentru că la Congresul de la Nantes au fost tolerați mai departe în posturile lor de conducere.

Evenimentele au arătat — spune în continuare Frachon — cîtă dreptate am avut cînd am cerut la Nantes ca Bélin să fie înlăturat din Biroul confederal¹⁵.

Anul 1939 a fost extrem de zbuciumat. Puterile agresoare, și în primul rînd Germania nazistă, deveniseră deosebit de amenințătoare și arogante. Sub presiunea evenimentelor ce se succedau cu repeziciune și de teama opiniei publice, cercurile guvernante de la Londra și Paris au început tratative cu guvernul sovietic privind încheierea unui tratat de asistență mutuală. Dar ei s-au dovedit lipsiți de loialitate, trăgănînd la nesfîrșit mersul tratativilor și aducîndu-le în impas. De aceea perspectiva de a încheia un tratat de neagresiune cu Germania a apărut guvernului sovietic ca o soluție pentru a dobîndi răgazul necesar în vederea pregătirilor pentru apărarea țării. Acest tratat s-a încheiat la 23 august 1939. El a provocat pretutindeni în sînul mișcării muncitorești și comuniste o stare de confuzie, buimăceală și nedumerire¹⁶.

Folosind ca pretext tratatul sovieto-german, cercurile reacționare au dezlănțuit o feroce prigoană împotriva comuniștilor acuzați de trădare, a tuturor forțelor democratice și progresiste¹⁷.

Reacțiunea franceză a început o furibundă campanie anticomunistă și antisovietică. Vîrtejul acestei prigoane a cuprins și C.G.T. Vechii confederați conduși de Léon Jouhaux, stăpîniți de ură împotriva P.C.F., s-au unit cu grupul lui Bélin împotriva sindicatelor exunitare. Acuzînd pe comuniști de antipatriotism, ei au determinat Biroul confederal din 18 septembrie 1939 să excludă din C.G.T. pe toți comuniștii, ca și pe simpatizanții P.C.F. O săptămîină mai târziu, la 25 septembrie, Comisia administrativă confederală a confirmat hotărîrea biroului. Astfel s-a comis cea de-a doua sciziune a C.G.T., unică prin dramatismul ei.

În ajutorul scizioniștilor, pentru îndeplinirea pînă la capăt a hotărîrii de excludere a comuniștilor din C.G.T., au venit autoritățile guvernamentale. Un număr de 620 de sindicate, care își aleseră conducători din rîndul mem-

¹⁵ Benoit Frachon, *Au rythme des jours*, p. 128—129; Jean Bruhat, Marc Piolot, *op. cit.*, p. 166—167.

¹⁶ Alexander Wirth, *Un corespondent englez pe frontul de est*, București, 1970, p. 49, 54—55.

¹⁷ *Histoire du Parti Communiste Français*, p. 361—364, 369; Germaine Willard, *La drôle de guerre et la trahison de Vichy*, Paris, 1960, p. 21.

brilor P.C.F., au fost dizolvate. Numeroși militanți sindicaliști, cunoscuți pentru fermitatea lor revoluționară, au fost arestați, trimiși în lagăre de concentrare sau aruncați în temnițe¹⁸.

La 26 septembrie 1939 guvernul a dat un decret prin care Partidul Comunist Francez, cu „... toate asociațiile, toate organizațiile și toate grupările legate în fapt de el“, era pus în afara legii¹⁹. Prigoana anticomunistă și antidemocratică care a cuprins nu numai Franța, ci întreaga Europă, a avut grele urmări pentru toate popoarele lumii, deoarece ea a netezit drumul hitleriștilor pentru îndeplinirea planurilor de jaf și cotropire.

Condamnând politica externă și internă reacționară dusă de guvernanții francezi în preajma izbucnirii celui de-al doilea război mondial, Marcel Cachin descria astfel starea de spirit și situația Franței: „... la sfârșitul lui august 1939, Hitler se găsea în prezența unei Franțe divizate, a unei Europe occidentale ezitante, descumpănite, trădată de unii dintre guvernanții ei. Nazismul hitlerist a profitat foarte bine de această stare de zăpăceală, de aceste divergențe, de această neputință, de aceste trădări.

De 6 ani el se pregătește de război. El crede momentul sosit pentru a nimici definitiv Franța, a domina Europa și lumea²⁰.

Față de acest pericol extrem, la ce soluție s-au oprit conducătorii răspunzători de țara noastră? Ei lovesc ziarul l'Humanité!

O rup cu Rusia Sovietică!

Se gîndesc să-i declare război!

Decretează scoaterea comuniștilor în afara legii!

Dizolvă partidul nostru!

Alungă din parlament și municipalități pe aleșii noștri!²¹

Inviaza hitleristă a găsit deci Franța slăbită. În numai cîteva săptămîni de zile, trădată și umilită, ea capitula în fața unui învingător sîngeros, crud și răzbunător²². Acum începe una din cele mai grele perioade din istoria poporului francez.

¹⁸ C.G.T., *XXVI-ème Congrès National de Paris*, p. 16; *Histoire du Parti Communiste Français*, Paris, 1964, p. 374; J. Duclos, *op. cit.*, p. 445; В. П. Смирнов, *Франция во время второй мировой войны*, Москва, 1961, p. 22—23; Georges Lefranc, *Le syndicalisme en France*, p. 91—92.

¹⁹ *Хрестоматия по новейшей истории*. Том II. Москва, 1960. p. 287—288; *Histoire du Parti Communiste Français*, p. 374; Jean Bruhat, Marc Piolot *op. cit.*, p. 170; Germaine Willard, *op. cit.*, p. 39, 42; В. П. Смирнов, *op. cit.*, p. 17—19; Maxim Mourin, *Histoire des Grandes Puissances. 1919—1947*, Paris, 1947, p. 83.

²⁰ În planurile cotropitoare ale lui Hitler, zdrobirea și umilirea Franței era un obiectiv foarte important. În *Mein Kampf* el spunea: „Dușmanul de moarte al poporului german este și va rămîne Franța“ (Lucian Boz, *Franța. 1938—1944*, București, 1945, p. 30; Hermann Rauschving, *Hitler m'a dit. Confidences du Führer sur son plan de conquête du monde*, Paris, 1939, p. 18—27).

²¹ Marcel Cachin, *Le 300^e numéro de „l'Humanité“ clandestine. Marcel Cachin vous parle*. Deuxième édition, Paris, 1959, p. 180.

²² În ziua de 10 mai 1940 Wehrmachtul hitlerist a invadat Belgia, Olanda, Luxemburg și Franța. La 22 iunie, același an, la Rethondes s-a semnat capitularea armatei franceze.

Condițiile de armistițiu erau foarte grele. Franța era împărțită în două mari zone. Zona ocupată reprezenta 2/3 din teritoriul francez și cuprindea departamentele din nord și nord-est, Paris și împrejurimile Parisului și în întregime țărmul Atlantic al Franței. 65% din populația țării locuia în această zonă, care avea o mare importanță economică. În întreprinderile de pe acest teritoriu se realizau: 97% din producția de fontă, 94% din producția de oțel, 79% din producția de cărbune, iar de pe ogoare se recoltau 75% din producția de grâu a țării.

Zona așa-zisă neocupată, care reprezenta 1/3 din teritoriul Franței, se afla sub guvernarea clicii trădătoare de la Vichy²³. Pétain, Laval și ceilalți trădători au proclamat așa-zisa revoluție națională menită să transforme Franța într-un stat fascist. La 10 iulie 1940 Camera deputaților și Senatul, întrunite la Vichy, cu majoritate de voturi, au acordat lui Pétain puteri de dictator, semnând prin aceasta actul de deces al celei de-a III-a Republici. Acestui act de trădare îi urmează o serie de legi și decrete prin care se lichidează orice urmă de democrație și se instalează domnia crimei și teroarei. În ziua de 12 iulie 1940, s-a autoproclamat „șef al statului francez“. În „Journal Officiel“ din 18 august 1940 a fost publicată o lege privind organizarea provizorie a producției industriale, care prevedea la articolul 1 următoarele: „Pe baza intrării în vigoare a prezentei legi, vor fi dizolvate prin decret grupările constituite la scară națională, organizațiile profesionale, patronale și muncitorești“²⁴. Decretul din 9 noiembrie 1940, semnat de René Bélin²⁵, dizolva: C.G.T., C.F.T.C., C.G.P.F.²⁶ și altele²⁷.

Pentru a stăvili lupta clasei muncitoare și a o subordona intereselor celor mai reacționare vîrfuri ale burgheziei franceze și a o pune în slujba ocupanților hitleriști, autoritățile vichyste au creat în octombrie 1940 „Charta Muncii“, noi organizații profesionale, alcătuite pe ramuri industriale, după modelul corporațiilor mussoliniene. Pornind de la țelul, proclamat oficial de guvern, de „a apăra munca, familia și patria“ atît împotriva capitalismului, cît și a socialismului, vichystii intenționau ca, prin „Charta Muncii“, să unească la un loc pe patroni cu muncitorii în baza principiului „colaborării dintre clase“.

Referindu-se la scopul „Chartei Muncii“, Bélin scria: „Trebuie să reîntinerim Franța. «Charta Muncii» este esențialmente operă de întinerire în domeniul social. Mai întîi, solidaritatea profesională devine regulă principală... De asemenea, interesele de clasă nu mai sînt dominante, singurele care con-

²³ В. П. Смирнов. *Франция во время второй мировой войны*, p. 33—34; G. A. Deborin, *Al doilea război mondial*, București, p. 112—115.

²⁴ Jean Thouvenin, *D'ordre du Maréchal Pétain*, Paris, p. 33—34.

²⁵ René Bélin, ales secretar al C.G.T. la Congresul de la Toulouse, a ocupat funcția de ministru secretar de stat al producției și muncii în guvernul de la Vichy.

²⁶ Confédération générale du Patronat français.

²⁷ Jean Bruhat, Marc Piolot, *op. cit.*, p. 173; Germaine Willard, *op. cit.*, p. 145.

tează, de acum înainte, sînt interesele profesionale. În sînul profesiei colaborarea este noua lege, obligatorie pentru toți..."²⁸.

Trădarea și jaful s-au statornicit, pentru cîțiva ani, pe tot întinsul țării. Vînzătorii de patrie care împinseseră Franța în prăpastia înfrîngerii colaborau cu dușmanii națiunii ajutîndu-i să jefuiască poporul francez și să continue războiul criminal început.

În lucrarea sa *Franța. 1938—1944*, Lucian Boz ne descrie în mod veridic jaful la care era supusă Franța de către ocupanții hitleriști ajutați de colaboraționiști și trădători: „Autoritățile naziste își rezervau dreptul de rechiziție a tot ce le era de trebuință pentru armată“. Prin intermediul ministrului aprovizionării nemții adunau cantități mari de cereale, furaje, grăsimi animale și vegetale etc. Din birourile Băncii Franței hitleriștii exercitau un control strict asupra întregii economii franceze. În același scop, în toate uzinele, în toate întreprinderile au apărut comisari germani care supravegheau și calculau repartizarea comenzilor și a materiei prime necesare producției în concordanță cu planul de război al Reichului. „Aurul, care nu putuse să fie expediat în Statele Unite și care se afla sub formă de lingouri în pivnițele Institutului de emisiune francez, fu expediat la Berlin și întrebuințat de naziști pentru finanțarea războiului“²⁹. Ocupanții au pus mîna pe toate stocurile de benzină, acordînd rații minime numai medicilor și miniștrilor³⁰.

Gubernul de la Vichy în frunte cu tandemul Pétain—Laval³¹ s-a situat tot timpul în rîndul celor mai înrăiți trădători de țară și colaboraționiști³². În jurul lor se afla un mănunchi de oameni lipsiți de orice scrupule, în serviciul ocupanților. Referindu-se la acest fapt, Lucian Boz scria: „Cine înconjură pe mareșal? O camarilă formată din oameni absolut străini de năzuințele, de idealurile poporului francez“³³.

²⁸ C.G.T., *XXVI-e Congrès National de Paris*. 8 au 12 avril 1946, p. 16; *Histoire du Parti Communiste Français*, p. 386.

²⁹ Lucian Boz, *op. cit.*, p. 45—48.

³⁰ Transporturile au fost crunt jefuite de naziști. Pentru a înlătura aceste neajunsuri, inginerii francezi „inventară într-un timp record diferite aparate care se aplicau cu ușurință motoarelor de automobile și care funcționau cu mangan... Aparatele acestea fură denumite «gazogene» și grație lor fu soluționată în parte criza transporturilor“ (Lucian Boz, *op. cit.*, p. 48).

³¹ Așa era denumită colaborarea dintre cei doi trădători aflați la conducerea guvernului vichyst (Henri Noguères, en collaboration avec Marcel Degliame-Fouché et Jean-Louis Vigier, *Histoire de la Résistance en France*, vol. I. *La première année. Juin 1940 — juin 1941*, Paris, 1967, p. 51).

³² Într-o întrevedere cu Hitler, Pierre Laval raportase că în fața Adunării Naționale apreciează declarația de război a Franței împotriva Reichului ca o mare greșeală. Încă înainte de război el fusese partizanul unei colaborări franco-germane și al reorganizării Europei. (Andreas Hillgruber, *Les entretiens secrets de Hitler. Septembre 1939 — décembre 1941*, Paris, 1969, p. 264—272; Jean Thouvenin. *Une année d'histoire de France. 1940—1941*, Paris, 1941, p. 82—84). Mareșalul Pétain în cadrul întrevederii cu Hitler din 24 octombrie 1940 își exprima speranța într-o colaborare franco-germană. El regretă că politica franceză antebelică nu se bazase pe colaborarea cu Reichul și arăta că venise timpul remedierii acestui lucru (*Notes sur l'entrevue entre le Führer et le maréchal Pétain dans le train du Führer en gare de Montoire-sur-le Loir le 24 octobre 1940*, în Andreas Hillgruber, *op. cit.*, p. 278—285).

³³ Lucian Boz, *op. cit.*, p. 33—34.

În aceste condiții, lupta pentru salvarea Franței însîngerate și umilite, pentru ridicarea ei în rîndurile marilor națiuni ale lumii avea să fie plină de dramatism. Istoria a încredințat această nobilă misiune maselor conduse de proletariatul francez în frunte cu partidul său de avangardă, căci „în popor rezidă marile speranțe ale eliberării naționale și sociale. Și numai în jurul clasei muncitoare înflăcărate și generoase, plină de credință și curaj ... poate să se constituie frontul libertății, independenței și renașterii Franței”³⁴.

Animați de o fierbinte dragoste de țară, în rîndurile Rezistenței s-au înregimentat numeroși fii ai Franței. Deosebiri de vederi politice, de convingeri filozofice, religioase, vechile rivalități au făcut loc unui puternic sentiment comun, patriotismul, care a sudat mișcarea de eliberare a patriei de sub cizma hitleristă. „Eroii Rezistenței aveau cu toții în comun ca ideal dragostea adîncă pentru țara lor. Fii și fiice de muncitori, țărani, intelectuali, ai claselor mijlocii, aparținînd tuturor concepțiilor filozofice, politice sau religioase, au devenit eroi de legendă grație acestui ideal care-i înarma cu o forță superioară”³⁵.

Referindu-se la Rezistența gaullistă, cunoscutul istoric francez Henri Michel subliniază faptul că „francezii care au intrat pe calea indicată de generalul de Gaulle sînt veniți din toate orizonturile intelectuale, politice sau sociale. Ei au făcut abstracție — precizează Henri Michel — de ceea ce pînă atunci îi opuneau pe unii altora”³⁶.

Amiralul Auboymeau, comandantul forțelor navale ale Franței combătute după demisia amiralului Muselier, menționa, în cadrul unei conferințe ținută la Londra în 1942, următoarele: „Singura politică a Franței libere este eliberarea Franței”, căci și aici ca și în rîndurile Rezistenței interne, după cum se spune în apelul generalului de Gaulle din 15 noiembrie 1941, au venit „... francezi de toate originile, de toate condițiile, de toate opiniile, care au hotărît să se unească în lupta pentru țara lor”³⁷.

Intr-adevăr, mișcarea națională de Rezistență a unit la un loc francezi din toate clasele și păturile sociale, cuprinși de ura neîmpăcată împotriva invadatorilor și slugilor lor și animați de un puternic sentiment de dragoste de țară.

Maurice Thorez și Jacques Duclos apreciază că însăși „marea burghezie franceză s-a împărțit în două părți. O parte a burgheziei se orientează... spre Imperiul britanic... cealaltă parte a burgheziei se orientează spre imperialismul

³⁴ *Histoire du Parti Communiste Français*, p. 389; Germaine Willard, *op. cit.*, p. 111, В. П. Смирнов, *Странная война и поражение Франции*, Москва, 1963, p. 367—368.

³⁵ „Notre Musée. Bulletin de l'Association pour la création d'un Musée de la Résistance”, Sept.-Oct. 1965, nr. 2.

³⁶ Henri Michel, *Les courants de pensée de la Résistance*, Paris, 1962, p. 748.

³⁷ *Ibidem*, p. 32.

german³⁸. Deci, dacă o parte a burgheziei franceze s-a situat pe poziții antinaționale, trădătoare, o altă parte a ei s-a înrolat hotărât în rîndurile dese ale luptătorilor pentru eliberarea țării³⁹. Este demn de a fi amintit aici generalul Charles de Gaulle, care nu s-a împăcat nici o clipă cu ideea înfrîngerii Franței. De pe pămînt englez, înfruntînd greutăți și obstacole ce păreau de neînvins, el a luat cu inepuizabilă energie inițiativa organizării unor forțe militare ca Franța să reziste și să continue războiul împotriva Germaniei hitleriste, alături de aliați⁴⁰.

Alături de el și în jurul lui s-au adunat numeroși oameni politici, cu diverse convingeri, interesați în lupta pentru eliberarea țării de sub ocupația germană.

Nu putem să nu amintim figura luminoasă a lui Jean Moulin, care a avut un rol foarte important în realizarea unității mișcării naționale de Rezistență. El a fost primul președinte al Consiliului național al Rezistenței. Prins de Gestapo, Jean Moulin a fost executat, după torturi de o cruzime rar întîlnită⁴¹.

Georges Mandel, asemuit de unii ziaristi cu faimosul Fouché, s-a pronunțat încă înainte de dezlănțuirea celui de-al doilea război mondial împotriva fascismului. Combătînd atitudinea conciliatoare a unor politicieni francezi, el a arătat „... primejdia cochetăriei Republicii cu fascismul italian și mai tîrziu cu Reichul hitlerist”. În zilele grele ale invaziei, Mandel s-a comportat ca un mare patriot. A fost arestat și asasinat în mod mîrșav⁴².

Un număr mare de oameni politici, cu diverse convingeri politice, dar cunoscuți ca patrioți și antifasciști hotărîți, au avut de suferit de pe urma ocupanților hitleriști și autorităților vichyste. Amintim pe Paul Raynaud, fost președinte al Consiliului de Miniștri, Edouard Herriot, fost președinte al Camerei Deputaților, Jeanneney, fost președinte al Senatului, Lebrun, fost

³⁸ В. П. Смирнов, *Франция во время второй мировой войны*, p. 44 (autorul a extras acest citat din: М. Шорез, *Избр. произв.* Том I p. 569).

³⁹ Charles de Gaulle își amintește cu oarecare amărăciune că la început o parte din francezii prinși de acele evenimente peste graniță i-au creat greutăți și i-au arătat neîncredere: „Chiar la Londra, francezii notorii care se aflau acolo, fie în cadrul serviciului, fie ocazional, nu s-au alăturat niciodată Franței libere în afara câtorva excepții. Mulți au cerut să fie repatriați. Alții au rămas pe loc dar declarînd supunere Vichy-ului. Cît despre cei care au luat poziție împotriva capitulării, unii și-au organizat exilul pe socoteala lor în Anglia sau în S.U.A. alții și-au oferit serviciile guvernului britanic sau american, rare fiind «capacitățile» care s-au încolonat sub steagul meu” (Charles de Gaulle, *Memorii de război. Chemarea. 1940—1942*, Edit. politică, București, 1969, p. 104).

⁴⁰ Tribunalul militar al regiunii a 13-a din Clermont-Ferrand a hotărît condamnarea generalului Charles de Gaulle la moarte, în contumacie, și confiscarea averii, la 2 august 1940, pentru trădare de țară, dezertare la inamic pe timp de război și atentat la siguranța statului (Charles de Gaulle, *Memorii de război. Chemarea. 1940—1942*, p. 108).

⁴¹ Henri Michel ni-l descrie pe Jean Moulin ca pe un mare patriot: „...ceea ce conta în ochii săi era în esență lupta împotriva ocupantului și victoria ce trebuia obținută”. Cînd în relațiile dintre diferite organizații și grupări ale Rezistenței apăreau divergențe, el intervenea cu cuvintele: „Domnilor, există Franța” (Henri Michel, *Jean Moulin l'unificateur*, Paris, 1964, p. 144—145).

⁴² Lucian Boz, *op. cit.*, p. 162—166; Edouard Herriot, *Pagini de jurnal*, București, 1968, p. 365—366.

președinte al Republicii, etc. care au fost arestați, deportați sau puși sub supraveghere⁴³.

Cea mai mare parte a partidelor politice care se înfruntaseră pe arena politică a celei de-a treia Republici au dispărut imediat după încheierea armistițiului. Pe bună dreptate Henri Michel apreciază că, după prăbușirea Franței, „formațiile politice de dreapta erau neorganizate”, ele reprezentând numai timide „tendințe” de opinie. „De fapt — continuă H. Michel —, singurele partide care au reapărut în ilegalitate... au fost socialiștii și comuniștii”⁴⁴. La aceste două partide trebuie să adăugăm: C.G.T., C.G.T.U. și C.F.T.C., centrale sindicale care au continuat să trăiască și să lupte în ciuda creării „Chartei Muncii”.

Situația Partidului socialist francez a devenit foarte grea. În cadrul Adunării Naționale din 10 iulie 1940, cea mai mare parte a socialiștilor „au trădat mandatul de constituanti și datoria lor de francezi și republicani”, acordând puteri dictatoriale lui Pétain⁴⁵. Mai mult chiar, unii au devenit slujitori ai regimului de la Vichy și colaboraționiști. Referindu-se la aceasta, Robert Verdier arată că, începând din august 1940, a apărut în zona de sud un ziar care pretindea că continuă „Le Populaire”. „Cu vechiul său administrator, cu semnăturile lui Paul Rives, Spinasse, Roucayrol, Peschadour etc... el făcea pompa lui Pétain, ... denunța «belicismul» lui Léon Blum, funda pacifismul cu supunerea și înțelegerea franco-germană cu «colaborarea». Aceasta era situația partidului socialist în cursul verii 1940. Ea părea total descurajatoare”⁴⁶.

La adunarea socialistă a departamentului Sena, care a avut loc la 10 septembrie 1944, Daniel Mayer, secretarul general al Partidului socialist francez, în cuvântul său, a arătat că, din 169 de deputați și senatori care reprezentau partidul în Adunarea Națională în anul 1940, numai 54 și-au păstrat calitatea de membri ai S.F.I.O., restul au devenit vichyști, colaboraționiști și criminali de război⁴⁷. La aceștia s-au adăugat liderii socialiști ai C.G.T., grupați în jurul ziarului „Syndicats”, care, mînați de simpatie pentru fascism, au devenit slujitori ai ocupanților și sprijinitori ai regimului pétainist⁴⁸. Ei au căutat toate căile, au folosit toate mijloacele pentru a fi pe placul hitleriștilor și autorităților de la Vichy. Robert Bothereau menționează că, puțin timp după capitulare, trădătorii sindicatelor muncitorești s-au împărțit în două tendințe, după modul în care înțelegeau să dovedească devotamentul față de ocupanții hitleriști. O parte au rămas în jurul lui René Bélin,

⁴³ Georges Lefranc, *Les expériences syndicales en France de 1939 à 1950* Paris, 1950, p. 150.

⁴⁴ Henri Michel, *Jean Moulin — l'unificateur*, p. 147, 168.

⁴⁵ Vincent Auriol, *Hier... Demain*, vol. I, Paris, 1945, p. 20.

⁴⁶ Robert Verdier, *La vie clandestine du parti socialiste. Documents socialistes*, Paris, 1944, p. 5—6.

⁴⁷ A. Н. Молчанов, *Четвертая республика*, Москва, 1963, p. 53—54; Александр Верт., *op. cit.*, p. 234.

⁴⁸ Referire la grupul trădător în frunte cu Bélin, Dumoulin, Froideval, Delmas etc.

ajutând regimul vichyst la crearea „Chartei Muncii” și la distrugerea sindicatelor muncitorești. Cealaltă parte, dovedind mai multă inițiativă și hotărâre, s-a încadrat fățiș în rândurile celor mai credincioase slugi ale nazismului. La adăpostul ocupanților și finanțați de aceștia au format „Comitetul sindicalist de propagandă” și au editat ziarul „l'Atelier” în zona de nord, acționând împotriva intereselor naționale ale poporului francez⁴⁹.

Dar covârșitoarea majoritate a membrilor S.F.I.O. și C.G.T. s-a înregimentat în rândurile mișcării de Rezistență. Un număr însemnat de militanți ai S.F.I.O. și sindicatelor C.G.T. s-au purtat cu curaj remarcabil, condamnând deopotrivă pe ocupanți și pe vichyști.

După încheierea armistițiului, în numeroase secțiuni socialiste trădătorii și fricoșii au fost eliminați, începând un îndelungat și dificil proces de regrupare. Au apărut oameni îndrăzneți care au făcut adevărată muncă de pionierat pentru reconstrucția partidului și în lupta împotriva dușmanilor Franței. Printre aceștia trebuie să menționăm pe Marx Dormoy, Henri Ribière⁵⁰, André Blumel, André Le Troquer, André Philip, Lucien Husel și alții⁵¹.

Ca urmare a primelor contacte stabilite încă din iulie și august 1940, în toată zona de sud au avut loc reuniuni socialiste de organizare. La aceste reuniuni întreaga zonă a fost împărțită în regiuni, fiecare dintre ele grupând mai multe departamente, conduse de un responsabil. În sfârșit, în ianuarie 1941 a fost creat Comitetul director cu un birou compus din patru membri. Funcția de secretar a fost încredințată lui Daniel Mayer⁵². În același mod s-a procedat și în zona de nord. S-au stabilit legături „cu l'Aisne prin Elie Bloncourt, cu toată Bretania prin Tanguy-Prigent, cu Normandia prin Henri Ribière, cu Bourgogne prin Jean Bouhey după înapoierea sa din captivitate, cu Gironde prin Andequil” și așa mai departe⁵³.

Un moment însemnat din activitatea ilegală a socialiștilor francezi l-a reprezentat constituirea unui organ socialist unit conducător pentru ambele zone ale Franței, în frunte cu un Comitet executiv format din nouă membri, menit să coordoneze lupta și activitatea organizațiilor socialiste de pe tot cuprinsul țării, în condițiile ocupației hitleriste și ale prigoanei vichyste⁵⁴.

⁴⁹ Robert Bothereau, *Histoire du Syndicalisme français*, p. 99—100.

⁵⁰ Robert Verdier, referindu-se la Henri Ribière, arată că începând de la sfârșitul lunii iulie 1940 „...a parcurs zona de sud, sărind dintr-un tren în altul, culcându-se în vagoane sau în sălile de așteptare spre a nu lăsa urme ale trecerii sale. Se poate afirma, fără teamă că s-ar greși, că primele contacte regulate între socialiști au fost stabilite grație lui Henri Ribière” (Robert Verdier, *op. cit.*, p. 7).

⁵¹ Daniel Mayer, *op. cit.*, p. 13—14.

⁵² Robert Verdier, *op. cit.*, p. 8.

⁵³ *Ibidem*, p. 20.

⁵⁴ Din Comitetul executiv făceau parte: Charles Dumas, Amédée Dunois, Raoul Evrard, Henri Ribière, pentru zona de nord, și Suzanne Buisson, Augustin Laurent, Edouard Froment și Daniel Mayer, pentru zona de sud. Al nouălea, stabilit de ambele părți, a fost André Le Troquer (Daniel Mayer, *op. cit.*, p. 108—109; Robert Verdier, *op. cit.*, p. 23.)

Scurt timp după aceea, adică prin 18 iunie 1943, s-a hotărât și crearea unui birou la conducerea căruia în postul de secretar general a fost ales în unanimitate Daniel Mayer⁵⁵.

Robert Verdier apreciază că acest progres înregistrat în viața partidului socialist „a fost rezultatul călătoriei lui Daniel Mayer la Londra în aprilie și mai 1943”. Cu ocazia acestui *séjour* în Marea Britanie el l-a informat pe de Gaulle cu privire la activitatea partidului socialist și a luat legătura cu Uniunea „Jean Jaurès”, care grupa pe socialiștii aflați la Londra, cu care a ajuns la „un acord total”⁵⁶.

Sindicatelor de tendință socialistă, conduse de Léon Jouhaux, au desfășurat o muncă susținută pentru a-și organiza activitatea în condițiile Franței învinse și ocupate de germani.

Liderii C.G.T. s-au străduit să găsească aliați, să stabilească relații de colaborare cu diverse organizații profesionale. Comitetul național confederal din iulie 1940 a adresat un apel către organizațiile patronale de a conlucra cu sindicatele C.G.T. în cadrul unei Comunități Franceze a Muncii. Privitor la ideea acestei comunități, Robert Bothereau preciza că ea nu era altceva „decît dezvoltarea logică a tratativelor angajate între C.G.T. și organizațiile patronale în vederea realizării unui acord de colaborare”⁵⁷.

În rîndurile sindicaliştilor de tendință socialistă se simțea tot mai puternică dorința de luptă și setea de răzbunare împotriva vremelnicilor ocupanți. În luna august 1940 au început acțiuni sindicaliste care au marcat pregătirea sindicatelor C.G.T. de a se ridica împotriva hitleriștilor și autorităților pétainiste. În zilele de 23 și 24 august a avut loc în zona de sud o reuniune cu scopul de a analiza situația și perspectiva mișcării sindicale franceze în condițiile Franței supuse și ocupate de inamic. La 26 august Biroul confederal a dat o circulară prin care făcea cunoscute tuturor dorința și datoria de a înfrînge toate piedicile pentru ca mișcarea sindicală să trăiască în continuare. Biroul „rămîne legal și statutar în funcție”, se spune în această circulară.

În ziua de 3 septembrie cîțiva militanți ai C.G.T. aflați în zona de nord fac cunoscută hotărîrea fermă de a rămîne credincioși cauzei mișcării sindicale și poporului francez: „Ca totdeauna în ceasurile grele ne regăsim toți cu același gînd, animați de o singură speranță”⁵⁸.

În această perioadă grea se remarcă strădaniile liderilor socialiști ai C.G.T. de a se apropia de elementele patriotice din C.F.T.C. spre a se opune

⁵⁵ Daniel Mayer, în lucrarea mai sus citată, arată că biroul era format din: secretar organizatoric Auguste Laurent; secretar responsabil cu arhivele: Amédée Dunois; secretar responsabil cu comitetele de studiu: Charles Dumas; delegați cu propaganda pentru zona de nord Henri Ribière, iar pentru zona de sud Edouard Froment; casier Raoul Evvard.

⁵⁶ Daniel Mayer a purtat tratative rodnice cu generalul de Gaulle, de a cărui prețuire s-a bucurat. De asemenea, el a luat legătura cu Uniunea „Jean Jaurès”, contribuind la îndepărtarea, în parte, a disensiunilor ce domneau în rîndurile ei. În acest mod, Daniel Mayer a dobîndit o mare autoritate în rîndul socialiștilor și prestigiul în mișcarea națională de Rezistență (Robert Verdier, *op. cit.*, p. 23; Daniel Mayer, *op. cit.*, p. 75—76).

⁵⁷ Robert Bothereau, *op. cit.*, p. 97—98.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 100—101.

cu mai mulți sorți de izbândă și a se apăra împotriva ocupanților și a vichyștilor. Astfel, militanții ai celor două centrale sindicale au dat la 15 noiembrie 1940 la Paris un manifest prin care se protesta vehement față de decretul samavolnic din 9 noiembrie același an ⁵⁹.

Pentru curajul și bărbăția lor merită să menționăm aici pe câțiva dintre inițiatorii acestui document : Louis Saillant, Christian Pineau, Robert Lacoste, A. Gazier, militanți ai C.G.T., G. Tessier, F. J. Zirnheld, militanți ai C.F.T.C. ⁶⁰.

Faptele dovedesc pe deplin că numeroși membri ai S.F.I.O. ca și sindicaliști C.G.T. avînd în frunte un însemnat număr de militanți, cuprinși de puternice sentimente patriotice, au înțeles datoria de a se angaja în lupta grea pentru salvarea țării. Neînfricați, înfruntînd pericole de moarte, disprețuind pe dușmani, ei s-au încadrat în mișcarea națională de Rezistență la activitatea și lupta căreia au participat pînă la eliberarea deplină a străvechiului pămînt al Franței ⁶¹.

Dar trebuie să menționăm că, în acele zile de răscruce și grea cumpănă, în comportarea liderilor socialiști ai sindicatelor se face încă simțită prezența sentimentelor anticomuniste. Jouhaux și colaboratorii săi au manifestat evidente rețineri față de comuniști, n-au acționat cu toată convingerea pentru colaborarea cu membrii P.C.F., cu conducătorii fostelor sindicate unitare pentru construcția unității mișcării de Rezistență.

Din fericire însă, patriotismul lor a înăbușit în cea mai mare măsură, pentru o bună perioadă de timp, vechile disensiuni și asperități existente de mulți ani în raporturile cu comuniștii.

Sufletul luptei poporului francez pentru eliberarea țării a fost partidul comunist. În focul mistuitor al luptelor cu ocupanții nazisti și cu vichyștii, comuniștii s-au dovedit conducători neîntrepuți, pildă de credință pînă dincolo de mormînt față de cele mai nobile idealuri ale poporului francez.

Dintre numeroasele referiri la rolul și locul comuniștilor în mișcarea națională de Rezistență redăm mai jos cîteva : Vincent Auriol, lider al S.F.I.O., antifascist și luptător activ pentru eliberarea Franței, deputat care s-a opus lui Pétain la 10 iulie 1940, apreciază că „... din 1935 (în afară de perioada septembrie 1939—1940) și mai ales astăzi comuniștii sînt, cu clasa munci-

⁵⁹ Henri Michel, *Jean Moulin l'unificateur*, p. 151—153; Robert Bothe-reaux, *op. cit.*, p. 100—101.

⁶⁰ Henri Noguères, *Histoire de la Résistance en France de 1940 à 1945*, vol. I, p. 188—189, 475—481.

⁶¹ Menționăm aici pe Léon Blum, lider al S.F.I.O., care a fost arestat în 15 septembrie 1940 și deus la început la Chazeron apoi transferat la Bourassol, la 4 km de Riom. Împreună cu alți oameni politici ai Franței antebelice, a fost acuzat de trădare, pentru care li s-a intentat proces. La procesul de la Riom, Léon Blum s-a comportat de așa manieră, încît a stîrnit o vie îngrijorare atît la Vichy, cît și la Berlin. Din această cauză procesul a fost suspendat brusc. Léon Jouhaux, bătrînul militant al mișcării sindicale franceze, a fost arestat în decembrie 1942 și deportat (Jean-Richard Bloch, *De la France trahie à la France en armes. Commentaires à Radio-Moscou*, Editions Sociales, 1949, p. 83—84; Daniel Mayer, *op. cit.*, p. 22—23; Georges Lefranc, *Le syndicalisme en France*, p. 100).

toare, avanposturi ale apărării naționale. Noi trebuie să ne închinăm cu toții în fața sacrificiilor și martirilor lor. Militanții fac împreună cu Națiunea un trup și un suflet și au declarat, nu demult, că vor lupta pînă la capăt pentru a reda poporului libertatea și a-i permite să hotărască el însuși, liber, prin căile normale ale democrației, asupra regimului politic și social al Franței“⁶². Henri Michel, deși exprimă aceeași rezervă pentru perioada septembrie 1939 — mai 1940, a arătat că Partidul Comunist Francez a avut în timpul celui de-al doilea război mondial o existență foarte zbuciumată, mai zbuciumată decît partidul socialist. Comuniștii, împreună cu evreii, au suferit enorm de pe urma ocupanților și a guvernului de la Vichy. Ei au fost „... primele victime ale revoluției naționale“⁶³.

Henri Noguères, fost deputat socialist care la 10 iulie 1940 a votat împotriva lui Pétain, menționează că membrii partidului comunist au fost supuși unor opresiuni fără limite. Ocupanții hitleriști, dispunînd de liste alcătuite dinaintea ocupației de către poliția franceză, au dezlănțuit un șir neîntrerupt de persecuții împotriva organizațiilor comuniste. „La 5 octombrie orele 5 dimineața — relatează Noguères —, trei sute de militanți comuniști sînt arestați la domiciliul lor. Fernand Grenier, Léon Mauvais, Charles Michels, Poulmarch, Pierre Semard, Granet, Vencruyenne, Pencilault, Timbaud fac parte din primul eșalon“⁶⁴.

Partidul Comunist Francez, aflat în afara legii încă din 1939, a luptat cu abnegație împotriva agresorilor hitleriști. În zilele întunecate ale invaziei Wehrmachtului, comuniștii francezi au militat neobosit pentru transformarea războiului „într-un război național pentru independență și libertate“⁶⁵. Ei n-au conținut lupta nici după ocuparea Franței de naziști și instaurarea regimului pétainist.

Henri Michel menționează că „comuniștii n-au așteptat, desigur, 22 iunie 1941 pentru a ataca pe naziști“⁶⁶. Așa cum combătuseră politica internă și externă a guvernelor Daladier și Raynaud, ei s-au avîntat în lupta temerară împotriva ocupanților și autorităților pétainiste, pentru izbăvirea națiunii franceze⁶⁷.

La 10 iulie 1940, „l'Humanité“ a răspîndit în mijlocul maselor populare apelul adresat de Comitetul Central al P.C.F. poporului de a se uni în jurul

⁶² Vincent Auriol, *op. cit.*, p. 49.

⁶³ Henri Michel, *Les courants de pensée de la Résistance*, p. 551—552, 743.

⁶⁴ Henri Noguères, *op. cit.*, p. 143.

⁶⁵ În „l'Humanité“ din 17 mai 1940, pe atunci ziar ilegal, a apărut programul comunist de organizare a apărării țării, prin care se cerea, în primul rînd, transformarea războiului imperialist într-un război popular și național, într-un război al poporului pentru independența sa. La 6 iunie 1940, Benoit Frachon, în numele conducerii partidului, a însărcinat pe Georges Politzer să transmită guvernului noile propuneri comuniste privind organizarea apărării Parisului și a țării. Pentru amănunte vezi: *Histoire du Parti Communiste Français*, p. 380; *Коммунистический Интернационал. Краткий очерк*, Москва, 1969, p. 485.

⁶⁶ Henri Michel, *Les courants de pensée de la Résistance*, p. 562.

⁶⁷ Adrien Dansette, *Histoire de la libération de Paris*, Paris, 1964, p. 18.

clasei muncitoare într-un Front al libertății, independenței și renașterii Franței, căci „nici generalii bătuți, nici afaceriștii, nici politicienii corupți nu pot să ridice Franța.“ Poporul este acela chemat să elibereze Patria și va izbândi, fiindcă „niciodată un popor mare ca al nostru — cum se spune în acest document — nu va fi un popor de sclavi“⁶⁸.

Acest apel a avut un mare rol în lupta poporului francez pentru eliberarea țării, căci, așa cum apreciază Gheorghe Vasilichi, cu el a început bătălia împotriva resemnării, prima formă a luptei patriotice împotriva ocupanților. „Apelul, un mesaj al demnității mîndrului popor francez, un strigăt de luptă, circula din mînă în mînă în gări, în trenuri, pe străzi“⁶⁹.

Este necesar să menționăm aici că la chemarea P.C.F. la lupta împotriva dușmanilor hitleriști și vichyști au răspuns mulți fii și fiice ai clasei muncitoare internaționale. Numeroși români, purtați de evenimentele pe acele meleaguri, s-au alăturat poporului francez în lupta împotriva ocupanților și a regimului petainist. Nicolae Cristea, Francisc Boczor, Ion Călin, Iancu Zilberman, Andrei Sas Dragoș, Iosif Clisci, Olga Bancic, Alexandru Lazăr, Floricel Marinescu și alții și-au dat viața în lupta împotriva dușmanului comun, înscriindu-se în lista uriașă a eroilor luptei pentru eliberarea Franței⁷⁰.

Conducerea Partidului Comunist Francez a trecut cu energie la organizarea luptei împotriva nemților și colaboraționiștilor. În decembrie 1940 activitatea comuniștilor atât în zona de sud cît și cea de nord este în plină efervescență. Ziarul englez „Daily Telegraph“, din 20 decembrie 1940, referindu-se la situația din Franța, scria următoarele: „Singurul partid existent, deși ilegal, este partidul comunist și mai bine de o mie din militanții săi au fost arestați acum o lună. El împarte manifeste antigermene prin care face apel la sentimentele patriotice ale francezilor“⁷¹.

În a doua jumătate a anului 1940, comuniștii francezi, opunîndu-se ofensivei ocupanților și vichyștilor, au muncit cu energie și abnegație pentru organizarea luptei împotriva dușmanilor. Pentru aceasta prima și cea mai însemnată sarcină era de a adapta activitatea de partid la noile condiții care apăruseră în Franța după încheierea armistițiului⁷². Relativ la aceasta Henri Noguères spune următoarele: „Reluînd contactele, grupînd pe militanții partidului sau ai tineretului comunist dispersați după prima clandestinitate a «războiului ciudat» și exodul din iunie 1940, ei au așezat în loc o solidă structură departamentală“⁷³.

⁶⁸ *Histoire du Parti Communiste Français*, p. 389; *Коммунистический Интернационал*, p. 486—487; Germaine Willard, *op. cit.*, p. 111; В. П. Смирнов, *Странная война и поражение Франции*, p. 367—368.

⁶⁹ Gh. Vasilichi, *Participarea românilor la Rezistența franceză. Români în Rezistența franceză în anii celui de-al doilea război mondial. Amintiri*, Edit. politică, București, 1969, p. 13.

⁷⁰ Pentru amănunte vezi Gh. Vasilichi, *op. cit.*

⁷¹ Henri Noguères, *op. cit.*, p. 250—251.

⁷² *Histoire du Parti Communiste Français*, p. 390.

⁷³ Henri Noguères, *op. cit.*, p. 240.

Astfel, comuniștii au creat o nouă structură organizatorică a partidului⁷⁴. În același timp însă, ei au acordat atenția maximă realizării și dezvoltării neconținute a legăturilor cu masele largi populare spre a le mobiliza la lupta grea pentru alungarea ocupanților și răsturnarea regimului fascist de la Vichy. În acest sens, au fost create comitetele populare pe întreprinderi și cartiere, care pot fi considerate cele dintâi forme de organizare ilegală prin care muncitorii s-au angajat în lupta pentru revendicările lor imediate⁷⁵. Primele comitete populare au luat ființă încă în iulie 1940, în „regiunile industriale unde clasa muncitoare are solide tradiții de luptă și unde influența partidului continua să fie reală”⁷⁶.

În înființarea și organizarea acestor comitete un rol important l-au avut, pe de o parte, legăturile păstrate de militanții partidului comunist în întreprinderi și localități, iar, pe de altă parte, de numeroși militanți ai sindicatelor unitare, care împreună cu toți muncitorii fuseseră integrați în sindicatele pétainiste. Demn de semnalat este faptul că militanții sindicatelor revoluționare au fost la conducerea acțiunii de constituire a comitetelor populare⁷⁷.

Henri Noguères, în lucrarea citată de noi, când ne redă mărturiile lui Henri Rol-Tanguy se situează pe aceeași poziție. Demobilizat și înapoiat acasă pe 19 august 1940, acesta povestește următoarele: „Soția mea, care făcea deja parte din Rezistență, mi-a spus: «Eu am întâlnire în această dimineață la orele 11 cu niște tovarăși care au pus pe picioare comitetele populare, pe care tu ai putea să-i întâlnești». Era vorba — continuă el — de vechii mei tovarăși de luptă: Timbaud, Gantier, Hénaff, Henri, Jourdain, Lacazette, Tollet, Semard...”⁷⁸. În sfârșit, de toți acei care, muncind la Paris, organizaseră deja aceste comitete populare”. Henri Rol-Tanguy arată, mai departe, că înființarea acestor comitete a fost realizată relativ ușor, deoarece masa de muncitori acorda în continuare încredere militanților C.G.T.U., care, în atâtea rînduri, îi conduseseră la luptă pentru o viață mai bună. Un rol cu totul deosebit în constituirea comitetelor populare l-a avut însuși Benoit Frachon. Sub conducerea lui s-a îndeplinit această sarcină de mare importanță⁷⁹.

⁷⁴ În noua structură organizatorică a P.C.F., grupa era celula de bază. Ea se compunea din trei membri. Numai unul dintre aceștia, conducătorul ei, îi cunoștea pe ceilalți doi și ținea legătura cu celelalte verigi ale structurii organizatorice a partidului. Întreaga muncă de partid era condusă de membri ai Comitetului Central. Datorită faptului că țara era împărțită în două, Comitetul Central, care se afla în zona de nord, ocupată de nemți, a creat în iulie 1940 o reprezentanță a sa în zona de sud. Toate acestea au făcut posibile menținerea unității partidului și limitarea maximă a riscurilor ce-l pînneau din partea ocupanților și a vichyștilor.

⁷⁵ *Histoire du Parti Communiste Français*, p. 382—383.

⁷⁶ *Ibidem*, p. 382.

⁷⁷ *Коммунистический Интернационал*. p. 90; Jean Bruhat, Marc Piolot, *op. cit.*, p. 175.

⁷⁸ Toți au fost conducători și militanți comuniști ai sindicatelor muncitorești din Franța, participanți eroici la lupta Rezistenței.

⁷⁹ Jean Bruhat, Marc Piolot, *op. cit.*, p. 173; Henri Noguères, *op. cit.*, p. 84—87.

Comitetele populare au avut un uriaș rol în lupta împotriva resemnării, „atantismului”, fricii, împotriva formelor pasive de acțiune contra dușmanului. În raportul la cel de-al 17-lea Congres al Federației sindicale a muncitorilor din construcții, care a avut loc în 5—7 martie 1946, Labrousse, pe atunci secretar federal, aprecia că „meritul mare al comitetelor populare este de a fi făcut să renască în masa muncitorilor credința în eficacitatea luptei și grevei revendicative, în ciuda ocupației și cumplitelor represiuni naziste, în fața mitralierelor și a altor mari pericole, de a fi putut să realizeze întreruperi în producție, mișcări greviste din ce în ce mai numeroase... de a fi luptat împotriva «atantismului», a inerției în așteptarea zilei «J» sau a orei «H»”⁸⁰.

Rezultă că, la organizarea comitetelor populare, partidul comunist a acționat împreună cu militanții ai sindicatelor revoluționare, oameni cu vastă experiență în muncă, căliți în luptele de clasă, cu mare prestigiu și influență asupra oamenilor muncii în cele mai multe cazuri ei înșiși comuniști. Vechile legături păstrate de militanții ai C.G.T.U., în ciuda vremurilor grele ce se abătuseră asupra Franței, au fost foarte utile cu deosebire în zilele când se puneau bazele mișcării naționale de Rezistență.

Eliberarea țării nu putea fi obținută decât prin lupta celor mai largi mase ale poporului francez în frunte cu clasa muncitoare și sub conducerea partidului comunist. De aceea, comuniștii au stabilit ca sarcină de importanță primordială pentru salvarea Franței refacerea mișcării sindicale. Realizarea acestui obiectiv trebuia să se facă peste barierele puse de „Charta Muncii” și înfruntând prigoana nemiloasă dezlănțuită de ocupanți și de autoritățile de la Vichy.

În opera de reconstrucție sindicală s-a pornit de la ideea justă a folosirii organizațiilor „Chartei Muncii”, create după modelul corporațiilor lui Mussolini. În această intenție se înscrie chemarea adresată tuturor muncitorilor de a intra în rândurile organizațiilor profesionale pétainiste. Henri Michel, în lucrarea sa *Les courants de pensée de la Résistance*, redă fragmente din apelul adresat de Raynaud și Tollet muncitorilor de a adera „în masă la sindicatul nostru”, căci aceste sindicate „trebuie să grupeze, frățește uniți, pe toți muncitorii, fără deosebire de opinie și de tendință, realizând unitatea sindicală cea mai largă, administrându-se independent după legea uniunilor generale și Congresului”. În focul luptei pentru reconstituirea organizațiilor sindicale s-a subliniat necesitatea folosirii sindicatelor vichyste în lupta împotriva trădătorilor și ocupanților: „Trebuie să se folosească formele legale de organizare și de acțiune, chiar dacă ele par reacționare”. Odată intrați în sindicatul pétainist, sindicaliștii „trebuie să silească pe conducătorii acestuia să susțină revendicările muncitorilor”. Comuniștii, militanții revoluționari ai sindicatelor arătau pe temeiuri solide că sindicatele vichyste „pot servi drept

⁸⁰ C.G.T., *Fédération du Bâtiment et du Bois, 17-e Congrès du Bâtiment, 5—6—7 mars 1946, p. 77.*

paravan pentru acțiuni ilegale — căci, transformate din interior, ele pot fi utile Rezistenței“⁸¹.

Partidul comunist a plecat, în opera pentru refacerea mișcării sindicale franceze, de la ideea înlăturării tuturor acelor factori care o slăbiseră și o dezbinaseră. Refacerea mișcării sindicale trebuia să meargă paralel cu lupta pentru reconstrucția unității ei. Acest fapt era nu numai posibil, ci și de o necesitate supremă, sindicatelor fiindu-le hărăzit de istorie un rol de seamă în lupta pentru renașterea țării. Din inițiativa liderilor sindicatelor revoluționare, înfrângând piedici ce păreau de netrecut, în sînul organizațiilor sindicale pétainiste s-au stabilit legături cu foștii confederați și chiar cu sindicaliștii catolici, constituindu-se treptat un front comun împotriva ocupanților și vichyștilor. Necesitățile luptei au dus la statornicirea unor relații strînse de colaborare între sindicatele ilegale, relații care s-au consolidat în focul primelor acțiuni de Rezistență⁸².

Un rol însemnat în refacerea unității mișcării sindicale l-a avut ziarul „La Vie Ouvrière“⁸³. Prin acest ziar, după cum spune Georges Lefranc, Benoit Frachon transmitea sindicaliștilor, tuturor oamenilor muncii, cuvîntul de ordine în lupta împotriva nemților și trădătorilor⁸⁴, pentru unitatea muncitorească în organizațiile sindicale.

Cu scopul unei coordonări mai eficiente a eforturilor de reconstrucție sindicală, de unificare a mișcării sindicale franceze, a fost creat Comitetul popular al unității sindicale și de acțiune (C.U.S.A.). Pretutindeni pe plan local au apărut asemenea comitete care au avut un rol de seamă în organizarea și desfășurarea luptelor muncitorești. Spre pildă C.U.S.A. „a jucat un rol determinant în declanșarea și succesul mării greve a minerilor din mai 1941“⁸⁵.

Un moment de cea mai mare însemnătate în dezvoltarea mișcării naționale de Rezistență a poporului francez a fost formarea Frontului național. Prin apelul din 15 mai 1941, C.C. al P.C.F. declara în fața națiunii și a lumii întregi că partidul comunist va face totul pentru a contribui la unirea tuturor celor care, animați de dragostea de patrie, sînt hotărîți să lupte pentru alungarea ocupanților și răsturnarea pétainiștilor, că nu va precupeți nici un efort pentru crearea „Frontului național de luptă pentru independența Franței“⁸⁶. Strădanțiile comuniștilor pentru înființarea acestei noi organizații de

⁸¹ Henri Michel, *Les courants de pensée de la Résistance*, p. 657—658; Jean Bruhat, Marc Piolat, *op. cit.*, p. 174—175; *Коммунистический Интернационал* p. 489—490; Benoit Frachon, *Unité, Organisation, Action*. Interviu acordat ziarului „La Vie Ouvrière“, nr. 198, 4 aprilie 1944, și reprodus în „Au rythme des jours“, p. 178.

⁸² А. Л. Ефимова, *Рабочее и профсоюзное движение во Франции после второй мировой войны*, Москва, 1954, p. 17.

⁸³ Cîțiva militanți sindicali de tendință socialistă au creat, la rîndul lor, ziarul „Résistance Ouvrière“, care a devenit ulterior „Force Ouvrière“.

⁸⁴ Georges Lefranc, *Le Syndicalisme en France*, p. 100; Robert Bothe-reaux, *op. cit.*, p. 102.

⁸⁵ Henri Noguères, *op. cit.*, p. 381—382.

⁸⁶ *Histoire du Parti Communiste Français*, p. 369; *Коммунистический Интернационал* p. 498.

luptă s-au intensificat mult după săvârșirea agresiunii Wehrmachtului împotriva U.R.S.S.⁸⁷.

Ca și în cazul creării comitetelor patriotice, sindicatele, și îndeosebi sindicatele revoluționare, au jucat un rol foarte însemnat în organizarea Frontului național. De altfel, la sfârșitul anului 1941, când această organizație era constituită, multe din comitetele sale se confundau cu organizațiile sindicale⁸⁸.

Măsurile luate pentru organizarea tuturor celor ce ardeau de dorința de luptă pentru salvarea Franței s-au conjugat cu numeroase și mereu mai îndrăznețe acțiuni împotriva „boșilor” și colaboraționiștilor. În acest sens, trebuie să menționăm greva celor 120 000 de mineri din nord și Pas-de-Calais izbucnită în 26 mai 1941.

În organizarea și desfășurarea acestei impresionante acțiuni proletare de luptă un rol primordial au avut militanții partidului comunist și sindicatele ilegale, grupate în C.U.S.A.⁸⁹.

Grupele F.T.P.⁹⁰ au intrat în acțiune încă de la formarea lor. În ziua de 25 septembrie 1941, o grupă F.T.P. a provocat deraierea unui tren pe linia Quiery—La Motte în nord, soldată cu moartea unui număr de militari hitleriști⁹¹. F.T.P. au acționat cu curaj deosebit în regiunile de coastă, în regiunea pariziană și în nord. Replica „boșilor” a fost de o cruzime nemăsurată. Pentru a intimida populația, ei au organizat execuții masive drept răspuns la acțiunile efectuate de F.T.P. Astfel, în urma unor atacuri săvârșite de patrioți la Nantes, în 20 octombrie, și la Bordeaux, în 21 octombrie 1941, în ziua de 22 octombrie au fost împușcați 27 de ostatici, recrutați dintre deținuții politici din lagărul de la Châteaubriant. Demn de remarcat și edificator este faptul că majoritatea covârșitoare din cei 27 de martiri erau membri ai partidului comunist, militanți fideli ai sindicatelor muncitorești. Dintre acești eroi menționăm pe următorii: Charles Michels, deputat de Paris, secretar general al Federației industriei pielăriei, Jean Poulmarch, secretar al Sindicatului produselor chimice din regiunea pariziană, membru al Comisiei administrative a C.G.T., Jean-Pierre Timbaud, secretar al Sindicatelor metalelor din regiunea pariziană, Désiré Granet, secretar al Federației industriei celulozei, Jean Grandel, secretar al Federației poștale, și alții⁹².

⁸⁷ А. Л. Ефимова. *op. cit.* p. 15; Henri Michel, Jean Moulin, *l'unificateur*, p. 149.

⁸⁸ А. Л. Ефимова. *op. cit.*, p. 15—16; *Международные отношения после второй мировой войны*. Том. I (1945—1949), Москва, 1962, p. 398—399.

⁸⁹ *Histoire du Parti Communiste Français*, p. 393; Benoit Frachon, *Sindicatelor Muncitorești în lupta pentru unitatea și independența Franței*, București, 1945, p. 10.

⁹⁰ P.C.F. a creat grupele F.T.P., adică „Francs Tireurs et Partisans Français”, care au devenit organizații de luptă ale Frontului național.

⁹¹ *Коммунистический Интернационал*, p. 501; *Histoire du Parti Communiste Français*, p. 399.

⁹² *Histoire du Parti Communiste Français*, p. 400—401; Fernand Grenier, *Ceux de Châteaubriant*, Paris 1957 (autorul a fost deținut în lagărul de la Châteaubriant, de unde a evadat împreună cu H. Raynaud, E. Henaff și alții).

Pilda de înalt și fierbinte patriotism arătat de comuniștii francezi a făcut ca încă de pe atunci partidul lor, pacea, libertatea, patria, dreptatea socială să se contopească pe deplin⁹³. Aceasta a determinat și pe Henri Michel, reputatul istoric al Rezistenței, să afirme cu deplin temei că P.C.F. s-a aflat „în fruntea unei coaliții antihitleriste în sînul Rezistenței... El a devenit — apreciază Henri Michel — cu adevărat un campion și promotor al luptei de eliberare a Franței și al sfintelor năzuințe spre mai bine“⁹⁴.

Nu este de mirare că acei ce-și iubeau țara și doreau să lupte pentru salvarea ei, în marea lor majoritate, au venit în jurul P.C.F., stegarul luptei de eliberare. De aceea, chemarea comuniștilor la unitate în lupta pentru alungarea ocupanților a găsit un puternic ecou în inimile tuturor aceluia care voiau să redea Franței libertatea și să construiască poporului o viață mai bună. Vechile asperități, care aduseseră Franței atîtea nenorociri, deși nu dispăruseră, fuseseră trecute pe alt plan, căci pe toți îi unea dragostea de patrie și ura împotriva dușmanilor hitleriști.

*

Din desfășurarea vijelioasă a evenimentelor care au precedat prăbușirea militară și ocuparea Franței de către hitleriști, ca și a primelor acțiuni purtate împotriva cotropitorilor, rezultă că, în momentele cele mai grele, cea mai mare parte a națiunii franceze s-a ridicat într-un elan puternic pentru salvarea țării.

În anii 1934—1936, cînd pericolul fascist amenința Franța, patrioții francezi, indiferent de convingerile lor politice, s-au unit pentru salvarea țării și condamnarea trădătorilor.

De asemenea, după ce reacțiunea a împins Franța în prăpastia înfrîngerii, toți cei ce doreau o soartă mai bună poporului francez au lăsat deoparte deosebirile de vederi politice și s-au unit în mișcarea națională de Rezistență, angajîndu-se în lupta grea pentru eliberarea țării.

Comuniștii francezi au fost sufletul luptei împotriva pericolului fascist în perioada 1934—1936, inițiatorii entuziaști ai Frontului popular. Ei au fost organizatorii și luptătorii eroici ai Rezistenței franceze. Pilda lor de eroism, intrată în legendă, a dat credință poporului francez în victoria finală împotriva ocupanților și colaboraționiștilor.

În lupta dîră purtată de masele poporului francez împotriva pericolului fascist, înaintea dezlănțuirii celui de-al doilea război mondial, și pentru eliberarea Franței de sub ocupația hitleristă, un rol deosebit de însemnat l-au avut syndicatele revoluționare. Refacerea unității C.G.T. a avut o contribuție covîrșitoare la victoria Frontului popular și la înfrîngerea fascismului, după cum sciziunea C.G.T. din 1939, ca și alte măsuri antidemocratice și anticomuniste, au contribuit la dezarmarea Franței în fața Germaniei hitleriste.

⁹³ Jacques Fauvet, *De Thorez à de Gaulle. Les Forces politiques en France* (2-ème édition), Paris, 1951, p. 50.

⁹⁴ Henri Michel, *Les courants de pensée de la Résistance*, p. 552.

În această dramă a mișcării sindicale, dureroasă pentru întregul popor francez, reformiștii în frunte cu Léon Jouhaux s-au situat pe aceeași platformă anticomunistă cu trădătorii profasciști Bélin, Dumoulin, Froideval etc., dușmani neîmpăcați și recunoscuți ai unității C.G.T. încă din 1934—1935.

Dar dacă unii ca Bélin, Dumoulin etc. au devenit colaboraționiști și trădători ai poporului și țării, majoritatea covârșitoare a francezilor, animată de patriotism, s-a angajat în frontul celor ce au pornit lupta plină de riscuri pentru eliberarea Franței.

Din nou, dar de această dată în condiții mult mai grele, s-a refăcut unitatea C.G.T. Sufletul luptei pentru reunificarea C.G.T. au fost tot comuniștii. În organizarea luptei Rezistenței din interior s-a pornit de la organizațiile sindicale muncitorești care trăiau în cadrul organizațiilor „Chartei Muncii”, în ciuda represiunilor dezlănțuite de pătăniști și ocupanți.

Pe acest fond a luat ființă mișcarea eroică a Rezistenței, care a avut un merit uriaș în eliberarea Franței și care a înscris pagini de neuitat eroism în istoria poporului francez.